

Álomférfiak?

Interjú Peter Doege férfikutatóval

Doege úr, egyre kevesebb nőnek születik gyereke, egyre többen elégedetlenek a foglalkozás és a család egyensúlyával. A férfiak felelősek ezért?

Nem. Micsoda kérdés!? Mert hát a nemek közötti vitában mindig rögtön valakinek a nyakába varrják a felelősséget. A nemek kutatásából egyszerűen hiányzik a rendszerező tekintet. Ez a tekintet segítene nekünk abban, hogy felismerjük: a párkapcsolatokban az egyik viselkedése a másik viselkedésére válaszol. Az én tételtem így hangzik: az, hogy az egyik párnak születnek gyerekei, a másiknak nem, a partnerek értékmintáival függ össze.

Azt jelenti ez, hogy a nők csak egy álmoférfitől akarnak gyereket? S a férfiak csak egy álomnőtől?

Nagyjából így van. A férfiaknak ráadásul az a problémájuk, hogy sok nő kettős kötést hoz létre. Nagy százalékuk például azt mondja, az a férfi szimpatikus számukra, aki gyeseen van. De ugyanabban a közvélemény-kutatásban ugyanezek a nők azt mondják, hogy az ilyen férfit nem tartják férfiasnak. Nos, mit akarnak voltaképpen ezek a nők? Hiszen ez végeredményben mégiscsak azt jelenti, hogy a férfiak nem képesek jól csinálni a dolgokat. Hasonlóan nehéz számukra, hogy álomapák legyenek. Úgy tűnik, az álomapa képe sokkal inkább társadalmi konstrukció, mint az álomanyaé. Az „álmonya” fogalom nem is létezik – s ez már sokat elmond. Természetesen nem azt jelenti, hogy nem léteznek álomszerű anyák! De azt jelenti, hogy egyértelmű kapcsolat áll fenn a nő és a gyermek között, vagyis az anyaság biológiailag világosan felismerhető. A férfi és a gyermek közötti kapcsolatot ellenben évezredek óta társadalmilag kell létrehozni. Ahhoz, hogy valaki apának érezze magát, a fejével és a szívvel is úgy kell döntenie, hogy elfogadja ezt a szerepet.

Doege úr, a 21. században élünk! Ma már egy férfi tudja, vajon apja-e egy gyereknek, vagy sem.

Ezt mondja Ön! De mindig lesznek olyan férfiak, akik kétségtelenül olyan gyerekek apjának fogják vélni magukat, akiknek egyáltalán nem apjuk biológiai értelemben.

Rendben, ne vitázzunk arról, mikor „igazi” apák az apák. Inkább azt mondja meg nekem: Hány álmoférfi-álmot visel el egy nőtől egy férfi?

A férfiak tűrőképessége rendkívül eltérő erősségű. De ha sok – egymásnak részben ellentmondó – elvárás zúdul rájuk, akkor a férfiak gyakran elutasítással reagálnak. Ez emberi dolog. Mert hogyan legyen egy férfinak például sok ideje a gyerekeire, s hogyan legyen ugyanakkor a család elsődleges fenntartója? A német férfiak 30%-a 46. életévig gyermektelen. Ez biztosan a nők komplex elvárásaira adott válasz is.

De hát miért akarnak mindig a férfiak a családfenntartók lenni? Nem hagyhatják rá ezt a nőkre?

A közvélemény-kutatások sajnos itt is más képet mutatnak, mint amit Ön feministaként látni szeretne. A nők például gyakrabban mondják, mint a partnerük: „A férjem nem függeszthette fel a munkáját a gyerekek miatt, mert különben kárt szenvedett volna a karrierje.” És a nők azt is nyilvánvalóvá teszik, hogy ők maguk gyakran egyáltalán

nem tudják beleélni magukat a család főfenntartójának szerepébe.

Más szavakkal azt jelenti ez, hogy nem a férfiak, hanem a nők felelősek azért, hogy nem keletkezik új egyensúly a nemek között? És hogy ők a felelősek azért is, ha nem tudnak kitörni a négy fal közül?

Már megint az elején bíralt felelősségnél vagyunk. Nem, a különféle tanulmányok nem ezzel a végkövetkeztetéssel zárulnak. Eddig ugyanis túlságosan kevésbé vizsgálták a párok dinamikáját, tehát azt, hogy pontosan milyen módon befolyásolja az egyik partner viselkedése a másik viselkedését. Sok jel utal arra, hogy ez történik, de nem szabad szem elől téveszteni a hétköznapi kemény valóságát, amely gyakran vezet oda, hogy a nők és a férfiak egyáltalán nem választhatják meg különösebben, hogy párként miképpen akarják megosztani egymás között a gyermekekkel törődést, a házi munkát és a kereső foglalkozást. Gyakran mindkét félnek pénzt kell keresnie ahhoz, hogy az elég legyen a megélhetéshez. És különben is csak akkor változik valami a tekintetben, mekkora részt vállalnak a férfiak a házi munkából és a család ellátásából, ha megfelelőek a politikai keretfeltételek. Sok férfi jelezte például: Ha majd jobban dotálják a gyeset, mint eddig, akkor mi is elmegyünk gyésre. És most ezt teszik. A gyese menő apák 60%-a két hónapra megy el, 25%-a pedig már tizenkét hónapra.

Hogyan fest hát az új férfi álomasszonya? Tehát az a partner, akivel egy férfi valódi kapcsolati egyensúlyban akar élni?

A férfiakról készült legfrissebb tanulmány – amelynek elkészítését az evangélikus és a katolikus egyház egyaránt támogatta – azt mutatja, hogy az ún. új férfiak azokat a nőket találják elbűvölőnek, akikben az intellektualitás és a tündériesség keveredik.

A nők legyenek intellektuális tündérek, a férfiak jó apák, családfenntartók és a nők státuszszimbólumai. Ez eléggé archaikusan hangzik. Elfelejtették-e negyven év feminizmusát és a nemek kutatásának húsz évét?

Nem, a feminizmus és a nemek kutatása előrébb vitt minket. Mindazonáltal bírálok azt a feminizmust, amely tagad minden biológiai adottságot, és kizárólag kulturális jellegzetességnek tart mindent, ami a nőket nővé, a férfiakat férfivá teszi. A nők és a férfiak biológiai és kulturális lények! Hogy a kettő milyen arányban keveredik egymással, erre nézve bátorodom kétségbe vonni, hogy valaha is léteztek majd abszolút bizonyosság. De a vágyelképzelésekből, valamint a nők és férfiak – ezen elképzeléseknek részben ellentmondó – magatartásából kiolvasható, hogy azok a képek, amelyeket a nemek egymásról alkotnak, nem csupán agyszülemények, hanem az érzelmekhez is közük van.

És milyennek kell lennie annak a politikai koncepciónak, amely megkönnyíti az emberek életét?

A politikai keretfeltételeknek szavatolniuk kell a nyitottságot, ami az életalakítás lehetőségeit illeti. Az én hitvallásom ez: Annyi szabadságot kell biztosítani az egyéni

elképzelések számára, amennyi csak lehetséges. Ezzel szemben azt látom, hogy a nemi- és a családpolitika új normatívát állít fel. Konkrétan például azt a normát, hogy szülés után a nők a lehető leggyorsabban ismét térjenek vissza kereső foglalkozásukhoz. Ez esetben kapitalizmus-kritikusan azt kérdezem: Valóban értelmes dolog-e afelé irányítani a családpolitikát, hogy az emberek munkaerejét, amilyen gyorsan csak lehetséges, ismét ki lehessen zsákmányolni a munkaerő-piacon?

Ez rendkívül innovatívan hangzik. De Ön közvetve a régi minták élharcosait szolgálja ki ezzel. Mert valakinek elő kell teremnie a pénzt a család számára. S ezt aztán továbbra is a férfi teszi meg, mivel a nő otthon őrzi és neveli a gyerekeket.

Nem, nem kell szükségszerűen így alakulnia. Amikor azt mondom, újfajta szabadságot akarok a férfiak és a nők számára, akkor ez azt is jelenti, hogy nagyobb szabadságot adjunk a férfiaknak a családjuk javára. Hiszen nem szükségszerű, hogy egyedül a nő tevékenykedjék a háztartási munkában és a családban, miközben a férfi karriert csinál. Na igen, a karrier! Ez is ilyen téma...

Hogyhogy?

Mivel egy klisé szerint a nők otthon ülnek, miközben a férfiak karriert csinálnak. Holott a legtöbb férfi nem csinál semmilyen karriert. Pénzt keresnek, és ez sokszor még csak nem is szórakoztató számukra. Karriert elsődlegesen nem a nemek határai mentén csinálnak az emberek; karriert a nagypolgári elit csinál, amely oly szorosra fonja kapcsolatait, hogy kívülről ritkán jut be valaki. Ezt tanulmá-

nyok igazolják. Más szavakkal: Ügyelnünk kellene arra, hogy ne csatározzunk téves frontokon, s ne értelmezzük ellenfelekként a nőket és a férfiakat. Az emberek életpályájának alakulása szempontjából nagyobb szerepet játszik az, hogy milyen környezethez tartoznak, mint a nemük.

Milyenek lesznek a jövőben az apák? És az anyák?

Az, hogy a jövőben milyen esélyeik lesznek a nőknek és a férfiaknak, erősen függ a társadalmi és a gazdasági-technikai fejleményektől. Ha száz évvel ezelőtt tette volna fel ezt a kérdést, nem tudtam volna megmondani Önnek, hogy a 20. század második felének embere abban a helyzetben lesz, hogy szétválassa a szexualitást és a szaporodást. Ez egyik lényeges előfeltétele annak, hogy társadalmunk olyanná fejlődött, amilyen ma. Tehát csak feltételezésekre bocsátkozhatom. A nyugati ipari államok fejlődése valószínűleg egyre inkább lehetővé teszi majd, hogy a nők és a férfiak nyíltan megalkudjanak egymással arról, hogyan akarnak élni. Mindenesetre a gyerekek már ma megtanulják, hogy normális dolog, ha a nők és a férfiak egyaránt kenyérkereső foglalkozást űznek. És megtanulják, hogy a nők és a férfiak egyaránt végeznek házi munkát, és törődnek a gyerekekkel. Ezt a fejleményt nem lehet többé visszajára fordítani.

Britta Baas

Peter Doege 1961-ben született, politikatudományból doktorált, társalapítója a berlini Innovációs és Jövőkutató Intézetnek.

Forrás: Publik-Forum, 2008/12

Tapasztalatokkal teli has

Találkozás Jesper Juul családterapeutával

Ez a férfi úgy áll, mint egy tölgy. Szilárdan, súlyosan. Az ember óhatatlanul megkérdezi, vajon ez a nagy has – mint egy nagy zsák – magában rejt-e harminc év összes családterápiai tapasztalatait, a fájdalom, a kétségbeesés, a visszaélések mindazon történeteit, amelyeket *Jesper Juul* átélt a gyerekekkel, és családjakkal együtt feldolgozott: menekült családokkal a Balkánon, ahol egy nem kormányzati szerv tanácsadójaként dolgozott; jólétben élő nyugati családokban; Dániában, a *Walter Kempler Instituts Skandinavien* vezetőjeként.

Jesper Juul dán családterapeuta egyike Európa legismertebb családterapeutáinak, és állandóan szembe megy a megszokással. Nem tartja sokra az intelmek folytonos áradatát, amely a gyerekekre zúdul, és gyakran nevelésnek nevezi magát. Arra az illetékesre hívja fel a figyelmet, amelyet a gyerekek magukkal hoznak a világra.

Walter Kempler amerikai pszichiáter volt a mestere: nála kezdte meg családterápiai tanulmányait, a Gestalt-terapeuta *Fritz Perls* hagyományvonalában. De sosem érezte sajátjának az akadémiai tudományosság világát. A más szakértőkkel folytatott szakbarbárokodás nem fekszik neki. Tanácsadás és gyakorlati segítségnyújtás a családoknak – ez dobogtatja meg a 61 éves férfi szívét. „Az egyéni terápia finom dolog, de a családterápia sokkal érdekesebb és sikeresebb”, mondja Juul Jesper. 2004-ben alapította meg a *familylab* nevű családi műhelyt, amelynek Európa hét országában van székhelye. Munkájának középpontjában ma szemináriumok vezetése és a személyes tanácsadás áll. Számos könyvet írt, például *Az illetékes gyermek* vagy *Az engedelmességtől a felelősségig* címmel.

Eleinte egyáltalán nem volt világos, hogy terapeuta lesz belőle. Iskolái elvégzése után a fiatal Jesper Juul előbb három éven át matrózként járta a tengereket. Azután történelmet és valláspedagógiát tanult, és tanár akart lenni. Egy gyermekotthonban fiatal bűnözőkkel ismerkedett meg, és sorsuk többé nem hagyta nyugton. Arra a felismerésre jutott, hogy nem lehet ténylegesen segíteni a gyerekeknek, ha figyelmen kívül hagyjuk családjukat. Ezért később Kempellel együtt azt kezdeményezte, hogy a gyerekek családját is vonják be a terápiás munkába. Ez annak idején, az 1970-es években még új volt. Jesper Juul abból indul ki, hogy a gyermek születésétől fogva éppoly illetékes szociális és érzelmi szempontból, mint egy felnőtt, és kevésbé tanul az intelmekből, mint az együttműködésből. A gyerekek és fiatalok feltűnő viselkedését arra vezeti vissza, hogy megsértették integritásukat, vagy túlságosan alkalmazkodtak. Elgondolása szerint rá kell jönni, „kicsoda a gyerek”. Saját gyermekkorra is erre az útra segítette: „Olyan családba születtem, amelybe nem tartoztam bele”, mondja. „Igen korán megéreztem, hogy szüleimnek semmijük sincs, amit valóban nekem adhattak volna.” Az vált hivatásává, amit ő maga nélkülözött: legyőzni a szótlanságot szülők és gyerekek viszonyában.

„Élvezétek a gyerekeiteket!”

Interjú Jesper Juul családterapeutával

Németországban izgatott vita folyik a nevelésről. Egyfelől partneri nevelést követelnek, másfelől határokat és tekintélyt. A szülők zavara egyre nagyobb. Hogyan látja Ön ezt a vitát?

Szükségesnek látom. Egész felfogásunk, mindaz, ami összefügg a családdal, átalakulóban van, és már nem működik úgy, mint korábban. Soha nem végeztünk annyi kutatást a gyermeknevelésről, és sosem tudtunk róla annyit, mint ma. Korábban 99%-ban morális jellegű volt a gyereknevelés, ma a szülők megpróbálják tudásra alapozni. Ez pedig jó hír.

Gyakori azonban a panasz, hogy a szülők már nem boldogulnak gyermekeik nevelésével. És most ismét hangosabbá válik a fegyelem követelése.

Nem értem ezt az egész kritikát és pánikot. Hiszen a „régii” család mentálhigiéniai értelemben nem volt sikeres, kész katasztrófa volt. Miért szidják hát ma a szülőket? Ünnepelni kellene őket: a szülők ma úttörők, akik olyan kihívásokkal néznek szembe, amelyekkel nekem soha nem kellett.

Konkrétan mi változott?

Hatvan évvel ezelőtt sokkal nagyobb társadalmi egyetértés volt a nevelést illetően, a családban, a szomszédságban nem volt kétely arra nézve, mi helyes, mi hamis. Az én nemzedékem aztán azt hitte, csupán az ellenkezőjét kell tennünk annak, amit a szüleink tettek, és minden rendben lesz. Ez sem volt helyes. Ma már nem létezik külső támogatás, nincs egyetértés. Az ember csupán saját belső apját vagy anyját keresheti: „Miféle anya akarok lenni én magam?” És hogy miért kritizálják emiatt a szülőket, valóban nem tudom.

Olyan gyerekekről beszélnek, akik „kis zsarnokokká” válnak...

Nincsenek zsarnoki gyerekek, csak elhanyagolt, magányos, boldogtalan gyerekek vannak. Fázó gyerekek. Vagy láthatatlan szülők, akik bizonytalanok abban, hogyan vezessenek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy lusták vagy érdektelenek lennének. Ha ezeknek a családoknak csak egy olyan általános fogalmat tudunk felkínálni, mint a fegyelem, akkor véleményem szerint egyáltalán nem kellene beszéljünk. Mert nincs általános megoldás, csak személyes megoldások léteznek.

Önök nincs pedagógiai koncepciója?

Harminc éven keresztül naponta legalább három családdal találkoztam. Így aztán tudom, hogy az életre nincs recept. A jól funkcionáló vagy tökéletes gyerekek iránti vágyakozás egyébként is ostobaság. Miért válik a normális gyerekről alkotott elképzelés egyre szűkösebbé? El kellene vetnünk ezeket a mércéket. Az egész világ abból él, hogy az emberek féltelmetesen különbözőek.

Mi olyan rossz a szülők számára kínált nevelési irányvonalakban?

A legtöbb nevelési módszernek van egy közös hibája: nem tekintik igazi embernek a gyerekeket. Különböző ezekben a módszereknek érvényeseknek kellene lenniük a felnőttekre is. Képzeld el, hogy a férjed azt mondja neked: „Ha így beszélsz velem, akkor mehetsz a konyhába. Lejárt az idő! Nemulj el!” Így semmilyen kapcsolat nem állhat fenn. De a gyerekekkel nap mint nap megcsináljuk ezt.

Sok szülő félkész lénynek tekint a gyereket...

Igen. És ha ezt állítjuk, akkor fenntarthatjuk a hatalmunkat. Csak hogy a gyerekek szociális szempontból illetékes emberek! Csak kevesebb a tapasztalatuk. És egzisztenciális kihívást intéznek hozzánk. Épp a fájó ponton.

Azt jelenti ez, hogy reakcióikkal megmutatják nekünk, hol áll valami rosszul a családban, mi nem stimmel a kapcsolatunkban?

Igen, ezek a gyerekek üzenetei, visszajelzései számunkra. Egyszer eljött hozzám egy anya a hároméves fiával, mivel már nem boldogult annak agresszív viselkedésével. Az óvodában

megkarmolta, és részben erősen megsebesítette a többi gyereket. A szidástól azonban csak még rosszabbá vált a helyzet. Ennek a fiúnak rossz sora volt. Kiderült, hogy az anyának sem ment jól a házasságban. Ez fejeződött ki aztán a fia elleni agresszióban, a fiú pedig éppen csak lemásolta azt. A gyerekek úgy viselkednek, mint a szüleik, alkalmazkodnak.

Ezek szerint hálásaknak kellene lennünk a gyerekeinknek, hogy felhívják valamire a figyelmünket?

Igen, és adott esetben ezt nyugodtan megmondhatjuk a gyerekeknek is: Köszönöm, hogy gazdagított az életemet, és köszönet azért, amit megmutatsz nekem! De ezt sosem tesztjük. Ha minden jól megy, az a mi sikerünk. Ha balul üt ki a nevelés, akkor a gyerek a hibás.

Ön azt mondja: a gyerekek együtt akarnak működni a szüleikkel. Mégpedig mindig!

Igen, de az együttműködést nem szabad összekevernünk az engedelmisséggel. Engedelmes gyerekekhez csak félelem és erőszak révén lehet hozzájutni. Ez azonban csak az első négy-öt évben működik. A konstruktív alternatíva a személyes felelősség. A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy felelősséget vállaljanak önmagukért. Ha a kislányod télen nyári ruhát akar fölvenni, akkor add rá, a téli ruhát rakd be egy szatyorba, és vidd magatokkal az óvodába! A gyerek megtanulja, mi a hideg, és mit jelent fájni. És csak egyszer fogja ezt megtenni. De mi elveszjük tőlük az effajta tapasztalatok esélyét, mivel az a kérdés kínoz minket, hogy mit gondol majd rólunk az óvónő.

Gyerekeik pubertása idején a szülők gyakran fokozott riadókészültségbe kerülnek. Ön mást ajánl: Dőljetez hátra, lazítsatok el, és élvezzétek a gyerekeiteket!

A nevelésnek ekkor már vége. A szülők ebben a szakaszban kapják meg az első visszajelzést arról, hogyan sikerült nevelésük az eltelt 14-15 év alatt. Ez nem jelenti azt, hogy aludniuk kellene. De most már csak „sparring-partnerek” lehetnek. Ez a boxsportból vett fogalom. A sparring-partnerek maximális ellenállást tanúsítanak, de csak minimálisan ártanak. Ez azt jelenti, hogy a szülőknek meg kell mondaniuk, mit gondolnak, és meg is kell indokolniuk. De a gyerekek azt csinálnak aztán, amit akarnak. És ez jól van így. Egy 14 éves gyerek az ő nevelésük eredménye. Ő maga, az anyja és az apja tették azzá, ami ő most. Ha a szülők tovább akarják nevelni, mivel nem elégedettek, mivel még mindig nem találják őt „igazinak” vagy „megfelelőnek”, akkor ez az üzenet annyira pusztító, hogy a gyerekek kimennek, és bezárják a fülüket. Ekkor válik veszélyessé a dolog.

Túl nagyok az elvárásaink a gyerekeinkkel szemben?

Ó igen, túlságosan is nagyok. A gyerekek azt akarják, hogy elismerjék az emberségüket; és harcolniuk kell ezért, ahogyan a nők hosszú éveken át harcoltak érte.

Mi a helyzet a férfiakkal? Megváltoztak-e az apák?

A skandináv országokban éppen most változik sok minden. A saját fiamon látom. Ezek a harmincéves apák hirtelen egészen másként határozzák meg szerepüket. Az apák huszonöt éven át azzal próbálkoztak, hogy megosszák a gyerekekért viselt felelősséget, de ez lehetetlenség. A feladatokat meg lehet osztani, de a felelősséget nem. Ha mindkét szülő dolga a felelősség, akkor az apáknak 100% felelősséget kell vállalniuk, s az anyáknak szintén 100%-ot. „Mikor megy a gyereked legközelebb fogorvoshoz? Mikor lesz a következő szülői értekezlet?” Ha az apák nem tudják ezt, akkor csak segítőtársak. És az lesz az első igazi forradalom, amikor a gyerekek megélik ezt a korai kötődést mind a két szülőhöz. Akkor egészen más gyerekeink lesznek, mint ma.

Juliane Kerien-Gramsch